

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

อุไรวรรณ อมรไชย*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปากของประชาชนกลุ่มต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับทันตบุคลากรในการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของประชาชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มผู้ปกครองเด็กจำนวน 15 ครอบครัวและผู้สูงอายุจำนวน 12 คน สันทนา กลุ่มย่อยในนักเรียนประถมศึกษาจำนวน 53 คน นักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 52 คน และประชาชนทั่วไป 64 คน พื้นที่ศึกษาคือ ตำบลเมืองเดชและตำบลท่าโพธิ์ศรี อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การเลือกซื้อยาสีฟันสำหรับเด็กของผู้ปกครองขึ้นกับรายได้และการให้ความสำคัญกับเด็ก บางครอบครัวใช้ยาสีฟันผู้ใหญ่ทุกคน ดังนั้น ผู้ปกครองจำเป็นต้องควบคุมการแปรงฟันของเด็กมากขึ้น ในกลุ่มวัยรุ่นให้ความสำคัญในเรื่องกลิ่นปากโดยใช้หมากฝรั่งและลูกอมเพื่อบดกลิ่น การเลือกใช้ยาสีฟันของประชาชนทั่วไปจะเลือกจากยี่ห้อ ราคา และเลือกใช้อย่างต่อเนื่องมากกว่าการพิจารณาจากคุณภาพ ประชาชนส่วนหนึ่งนิยมใช้ยาสีฟันสมุนไพรด้วยความเห็นว่าดับกลิ่นปากและรักษาโรคเหงือกได้ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้น้ำเกลือทำความสะอาดช่องปาก ประชาชนทุกกลุ่มอายุนิยมใช้ไหมขัดฟันทำความสะอาดช่องปาก ยังไม่รู้จักประโยชน์ของฟลูออไรด์ และมีการใช้ไหมขัดฟันน้อย จากการศึกษาทำให้เห็นว่าการให้ความรู้และคำแนะนำแก่ประชาชนควรพิจารณาให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้ และวิธีการที่ประชาชนปฏิบัติในสภาพความเป็นจริง

คำสำคัญ การทำความสะอาดช่องปาก ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปาก

* ทันตแพทย์ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

บทนำ

ความสำคัญของสุขภาพช่องปากทำ
หน้าที่หลักคือ การใช้ฟันเคี้ยวอาหาร ความสวย
งาม และการเข้าถึงคมโดยไม่อับอาย พฤติกรรม
ทันตสุขภาพประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้อิทธิพล
จากปัจจัยระดับตัวบุคคลและปัจจัยจากภายนอก
ต่างๆ เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรม
ความเชื่อ ค่านิยม และบริบททางเศรษฐกิจ⁽¹⁾ พฤติ
กรรมที่สำคัญ ได้แก่ การบริโภคน้ำตาล การทำ
ความสะอาดช่องปาก การใช้ยาสีฟันผสม
ฟลูออไรด์ การตรวจสุขภาพช่องปากและรับ
บริการทันตกรรม ส่งผลให้เกิดความตระหนักต่อ
ผลกระทบของสุขภาพช่องปากแตกต่างกันไปใน
แต่ละกลุ่มวัย⁽²⁾ ทั้งยังมีความสัมพันธ์ไปกับการ
ตระหนักต่อการป้องกันโรคของแต่ละบุคคลด้วย
พบว่าการเกิดโรคฟันผุและสภาวะเหงือกอักเสบมี
สาเหตุสำคัญมาจากการมีแผ่นคราบจุลินทรีย์ยึด
เกาะตามตัวฟัน ซึ่งแผ่นคราบจุลินทรีย์เหล่านี้จะ
ถูกกำจัดออกไปได้ด้วยการทำความสะอาดช่อง
ปากโดยเลือกใช้แปรงสีฟันและอุปกรณ์ต่างๆ
เช่น ยาสีฟันไหมขัดฟัน น้ำยาบ้วนปาก ตามความ
สนใจและเอาใจใส่จากประชาชนกลุ่มวัยต่างๆ
โดยในปัจจุบันประชาชนได้รู้จักผลิตภัณฑ์ดูแล
อนามัยช่องปากหลายประเภทจากการโฆษณาส่งเสริม
การขายทางสื่อต่างๆ มากขึ้น⁽³⁾ เพื่อให้มีการ
ดูแลทันตสุขภาพที่ดีด้วยตนเองของประชาชน
ดังนั้นคำแนะนำสำหรับการตัดสินใจเลือกใช้แปรง
สีฟันยาสีฟัน ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อทำความสะอาด
ช่องปาก และการให้ข้อมูลดูแลสุขภาพช่องปาก

ของทันตบุคลากรจึงควรสอดคล้องภายใต้
พฤติกรรมจริงประชาชน เพื่อช่วยให้เกิดการดูแล
สุขภาพช่องปากได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด
และปลอดภัย เพื่อให้ได้มุมมองและมิติที่หลากหลาย
ในการเลือกผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด
ช่องปาก การศึกษานี้จึงใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณ
ภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม
การเลือกผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่อง
ปากของประชาชนกลุ่มอายุต่างๆ จากมุมมองของ
ประชาชนพื้นที่อำเภอเดชอุดม จังหวัด
อุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการศึกษเป็นการวิจัยเชิงคุณ
ภาพ(qualitative research) โดยเลือกพื้นที่ศึกษา
เพื่อเป็นตัวแทนเขตเทศบาลและเขตชนบทใน
อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี คือ ตำบล
เมืองเดชและตำบลท่าโพธิ์ศรี คัดเลือกตัวอย่าง
โดยการสุ่มแบบบังเอิญและการเลือกแบบเฉพาะ
เจาะจง ใช้การสุ่มบังเอิญในกลุ่มประชาชนทั่วไป
กลุ่มนักเรียนประถมศึกษา และกลุ่มนักเรียนมัธย
มศึกษา ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในกลุ่มผู้ปก
ครองเด็กเล็ก กลุ่มผู้สูงอายุ โดยพิจารณาจาก
ประสบการณ์การเลือกผลิตภัณฑ์การทำความสะอาด
ช่องปากและความร่วมมือของผู้ให้
สัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์บุคคล
สำคัญ(key informant) และการสัมภาษณ์แบบ
เจาะลึก(in-depth interview) ในกลุ่มผู้ปกครองเด็ก

จำนวน 15 ครอบครัว และผู้สูงอายุ 12 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะประเด็น (focus group discussion) ในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 53 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 52 คน และประชาชนทั่วไปอายุ 20-60 ปี จำนวน 64 คน บันทึกการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเฉพาะประเด็นโดยใช้เครื่องบันทึกเทปร่วมกับการจดบันทึก ช่วงเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม 2549

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typological analysis) โดยการนำข้อมูลมาจำแนกเป็นชนิดๆ (typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป เป็นการจำแนกแบบไม่ใช่ทฤษฎี คือ จำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล ตามประเภทที่สัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิต รวมทั้งใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัยมาแยกและจัดหมวดหมู่พิจารณาจากความสัมพันธ์และความสม่ำเสมอของการเกิดข้อมูลเพื่อใช้อธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ ควบคุมคุณภาพข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation technique) ซึ่งใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันเช่น การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต รวมทั้งใช้วิธีตรวจสอบโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลและผู้สังเกตหลายคนร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง⁽⁴⁾

ผลการศึกษา

บริบททั่วไป สภาพความเป็นอยู่ และวิถีการดำเนินชีวิต

อำเภอเดชอุดม อยู่ห่างจากอำเภอเมืองจ.อุบลราชธานี ระยะทาง 45 กิโลเมตร มีประชากรประมาณ 170,000 คน ประกอบด้วย 16 ตำบล⁽⁵⁾ ตำบลเมืองเดชตั้งอยู่ในเขตเทศบาล เป็นพื้นที่ค้าขายและที่ตั้งส่วนราชการของอำเภอ จำนวนประชากร 30,092 คน หลังคาเรือน 3,479 หลังคาเรือน ประชากรรอบเขตในตำบลเมืองเดชส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและรับจ้างประมาณหนึ่งในสาม ที่เหลือมีอาชีพทำนาและออกไปทำงานต่างจังหวัด ส่วนตำบลท่าโพธิ์ศรีอยู่ห่างจากตัวอำเภอทางทิศใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร จำนวนประชากร 6,459 คน จำนวนหลังคาเรือน 1,403 หลังคาเรือน อยู่ริมทางหลวงสายเดชอุดม-น้ำยืน การคมนาคมสะดวก มีรถประจำหมู่บ้านและรถประจำทางระหว่างอำเภอผ่าน มีถนนตัดผ่านเข้าไปในหมู่บ้าน อาชีพหลักทำนา อาชีพเสริมเลี้ยงสัตว์ ทำไร่ มันสำปะหลัง ส่วนหนึ่งออกไปทำงานรับจ้างทั่วไปในเขตตัวอำเภอเดชอุดมและจังหวัดอื่นๆ ประชาชนส่วนใหญ่จบประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน มีส่วนน้อยที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุปริญญาขึ้นไปฐานะของประชากรทั่วไปมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณเดือนละ 5,000-7,000 บาท ลักษณะรอบ

พฤติกรรมกรเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ครัวเป็นครอบครัวแบบเดี่ยวประมาณหนึ่งในสาม
อีกสองในสามเป็นครอบครัวขยายลักษณะแยก
บ้านแต่ปลูกที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน มี
การเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยและไปมาหาสู่อย่างใกล้ชิด
การไปทำงานต่างจังหวัดจะฝากลูกไว้กับปู่ย่า
ตายายหรือญาติพี่น้องช่วยดูแล

พฤติกรรมกรเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดช่องปากของกลุ่มเด็ก

พฤติกรรมกรดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก
เล็ก โดยแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะเป็นผู้จัดหาผลิตภัณฑ์
สำหรับการทำความสะอาดให้และใช้ราคา
ประกอบการตัดสินใจ ในเขตเมืองและเขตชนบท
ของอำเภอมีความคล้ายกัน โดยแม่หรือผู้เลี้ยงดู
เด็กเป็นผู้ซื้อยาสีฟันและแปรงสีฟันให้เด็ก พบว่า
ครอบครัวที่มีการศึกษาและฐานะค่อนข้างดีมัก
เลือกผลิตภัณฑ์สำหรับเด็กให้ลูก เช่น ยาสีฟันสำ
หรับเด็ก แปรงสีฟันสำหรับเด็ก รวมทั้งให้โอกาส
ลูกได้เลือกสีและรสของยาสีฟัน เลือกแปรงตาม
แบบที่ชอบ เช่น มีรูปการ์ตูน บางครอบครัวซื้อ
แปรงสีฟันไว้หลายๆ อันให้เด็กเลือกใช้ เนื่องจาก
เมื่ออยากให้ลูกรักการแปรงฟัน รวมทั้งกลัวว่าหาก
ซื้อแปรงราคาถูกแล้วจนแปรงจะแข็งจึงไม่อยาก
ให้เด็กใช้ สำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะไม่
ตามใจลูกมากนัก การซื้อแปรงและยาสีฟัน
สำหรับเด็กต้องดูราคาประกอบการตัดสินใจเลือก
ด้วย บางครั้งไม่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์
สำหรับเด็กมากนักเนื่องจากราคาแพง และจะให้
ใช้ยาสีฟันของผู้ใหญ่ไปด้วยกันทั้งครอบครัว

บางครอบครัวก็ไม่ซื้อให้ลูกแต่ไปขอจากสถานี
อนามัยหรือโรงพยาบาล

พฤติกรรมกรดูแลสุขภาพช่องปากของ
เด็กวัยเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่าเด็ก
ตัดสินใจเลือกด้วยตนเองโดยเลียนแบบผู้ปกครอง
และยังใช้ราคาประกอบการตัดสินใจ ในกลุ่มนี้
เด็กจะเลือกแปรงสีฟันเองโดยเลือกลักษณะสีสัน
สวยงาม เน้นขนนุ่มไม่ให้เจ็บตอนแปรงฟัน
ผู้ปกครองเด็กพื้นที่ชนบทจะพิจารณาเรื่องราคา
โดยให้ใช้แปรงสีฟันราคาประมาณ 10 บาท ส่วน
ยาสีฟันทุกคนในบ้านมักใช้ร่วมกัน และเด็กจะ
เลียนแบบกรดูแลสุขภาพช่องปากมาจากผู้ปก
ครอง ถ้ามีการใช้น้ำยาบ้วนปาก ไหมขัดฟัน หรือ
ไม้จิ้มฟัน เด็กก็จะใช้ตาม การสอนของครอบครัว
มีอิทธิพลกับเด็ก เช่น การใช้เกลือแทนเวลาบ้วน
ฟันหมด การใช้เกลือหรือถ่านบ้วนแทนแปรงสี
ฟัน การเคี้ยวใบฝรั่งใช้ดับกลิ่นปาก เป็นต้น

พฤติกรรมกรเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดช่องปากในกลุ่มวัยรุ่น

ในกลุ่มนี้การเลือกแปรงสีฟันของกลุ่ม
วัยรุ่นจะเน้นที่รูปแบบ สวย แปลกใหม่ ทันสมัย
ชอบด้ามโค้งเพราะจับถนัดและเข้าถึงได้ดี แปรง
ต้องขนนุ่มจะได้ไม่เจ็บเหงือก มักพิจารณาจากรู
ปร่างและราคาประกอบกัน ราคาแพงก็ซื้อถ้าชอบ
สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นอย่างมากคือสื่อโฆษณาทาง
โทรทัศน์ ทำให้อยากลองใช้ตามเพราะทันสมัย
วัยรุ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเรื่องกลิ่นปาก
เพราะทำให้ขาดความมั่นใจ พบว่ากรทำความสะอาด

สะอาดช่องปากนอกจากการแปรงฟันแล้ว โดยทั่วไปใช้วิธีบ้วนปากและใช้ไหมขัดฟันเมื่อมีเศษอาหารติดฟันเพราะเป็นวิธีที่สะดวกและง่าย บางคนใช้การเคี้ยวหมากฝรั่งหรืออมลูกอมเพื่อบดกลืนปากหลังอาหารกลางวัน ที่โรงเรียน สำหรับน้ำยาบ้วนปากวัยรุ่นจะเลือกใช้เพื่อระงับกลิ่นปาก ทำให้ปากสะอาด สดชื่น และใช้รักษาแผลในช่องปาก ส่วนการเลือกใช้ไหมขัดฟันไม่ค่อยนิยมใช้เพราะเป็นวิธีการที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน

“หลังกินอาหารกลางวัน ไม่ค่อยได้แปรงฟัน ส่วนใหญ่ก็ซื้อลูกอมมอม เร็วดี ไม่ยุ่งยาก นานๆ จะซื้อหมากฝรั่งเคี้ยวเล่นๆ ทำให้ไม่่วงตอนนั่งเรียน บางอย่างก็รู้จักจากโฆษณา อย่างสเปรย์ดับกลิ่นปาก เคยเห็นเพื่อนใช้แต่ไม่เคยใช้เพราะแพงไป ถ้ามีโอกาสก็อยากลองใช้บ้างเหมือนกัน” (ความเห็นนักเรียนมัธยมศึกษา)

พฤติกรรม การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดช่องปากของกลุ่มประชาชนทั่วไป

แม่บ้านมักเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการจัดหาซื้อสิ่งของต่างๆ ใช้ในบ้าน จึงมีบทบาทสูงต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ด้านทันตสุขภาพเช่นกัน สำหรับรายาสิฟัน ฉลาด หรือสรรพคุณของสินค้ามีผลต่อการเลือกซื้อของแม่บ้านน้อยกว่า ยี่ห้อ การตัดสินใจเลือกยาสีฟันส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกเพราะความเคยชิน เมื่อเลือกใช้แล้วก็จะซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาอันยาวนานโดยไม่มีการเปลี่ยนยี่ห้อ

“จำนวนห้องน้ำก็มีส่วนนะค่ะ จะซื้อยาสีฟันคราวละสองหลอด เพราะที่บ้านมีห้องน้ำ 2 ห้อง แต่ถ้าได้ไปซื้อที่ร้านขายส่งจะซื้อมาเป็นโหลหรือแพคเกจเพราะราคาถูกลง จะได้ไม่ต้องซื้อบ่อย” (ความเห็นแม่บ้าน)

ประชาชนที่อาศัยในเขตเมืองมีโอกาสเข้าถึงและเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ทันตสุขภาพได้มากกว่าทั้งด้านความหลากหลายของยี่ห้อ ความสะดวก และสถานที่ให้เลือกซื้อ สำหรับประชาชนเขตชนบทนั้นจะไม่ยึดติดยี่ห้อแต่เลือกใช้ตามราคา ชาวบ้านมักซื้อยาสีฟันครั้งละหลอดเพราะกลัวได้สินค้าเก่า นอกจากนั้นยังมีการใช้ยาสีฟันสมุนไพรแบบผงซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าดีและราคาไม่แพง รักษาโรคในช่องปาก แก้เลือดออกได้ ดับกลิ่นปาก ช่วยขัดฟันไม่ให้มีหินปูน และรักษาโรคเหงือก บางคนเมื่อใช้แล้วชอบหรือรู้สึกปากสะอาดดีขึ้นจึงใช้ต่อเนื่อง แต่หาซื้อยากต้องเข้าไปในตัวอำเภอ

เมื่อสอบถามประชาชนเกี่ยวกับความรู้และประโยชน์ของฟลูออไรด์ ส่วนใหญ่รู้จักฟลูออไรด์ค่อนข้างน้อย บางคนเคยได้ยินแต่ไม่ทราบประโยชน์และความสำคัญ รวมทั้งไม่ได้สนใจว่ายาสีฟันที่ซื้อจะมีฟลูออไรด์หรือไม่ ในประชาชนที่รู้จักฟลูออไรด์จะเห็นมาจากโฆษณาทางโทรทัศน์ โดยกล่าวถึงประโยชน์ว่า “ฟลูออไรด์ช่วยให้ฟันแข็งแรง” แต่ไม่สามารถอธิบายความหมายได้ ประชาชนเขตชนบทส่วนใหญ่ก็ไม่มีรู้จักฟลูออไรด์เช่นกัน

สำหรับการเลือกซื้อแปรงสีฟันนั้นเป็น

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

แบบต่างคนต่างซื้อ บางครั้งแม่บ้านเป็นคนไปซื้อ และจัดหาให้ตามที่พ่อบ้านหรือคนในบ้านเลือกใช้ ส่วนใหญ่ดูที่รูปลักษณ์และพิจารณาจากขนแปรงมากกว่าด้ามแปรง การเลือกแปรงสีฟันของประชาชนเขตเมืองส่วนใหญ่พิจารณาตามความพอใจและฉลากสินค้า ไม่ได้สนใจราคาแต่เน้นคุณภาพมากกว่า บางคนเลือกที่ขนแปรงนุ่ม เพราะไม่เจ็บ ส่วนผู้ที่ชอบขนแปรงแข็งด้วยเหตุผลว่าขนอ่อนจะแปรงไม่สะอาด ลักษณะด้ามแปรงนิยมใช้ด้ามโค้งเพราะจับถนัดกระชับมือกว่า ส่วนประชาชนชนบทโดยทั่วไปเลือกใช้แบบด้ามตรงเพราะแปรงง่ายกว่า ไม่เน้นคุณภาพและยี่ห้อแต่ต้องราคาถูก ร้านค้าในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีแบบให้เลือก ราคาแปรงสีฟันที่นิยมใช้ประมาณ 10-20 บาท โดยทั่วไปประชาชนเขตเมืองจะเปลี่ยนแปรงสีฟันประมาณ 2-3 เดือนต่อด้าม ขณะที่ประชาชนเขตชนบทเปลี่ยนแปรงช้ากว่าประมาณ 4-6 เดือนต่อด้าม

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดช่องปากของกลุ่มผู้สูงอายุ

กลุ่มผู้สูงอายุมีการเลือกใช้เกลือทำความสะอาดช่องปากมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตชนบท ชาวบ้านมีความเชื่อว่าการใช้เกลือออกฟันทำให้รักษาฟันได้ เพราะชาวบ้านมักใช้เกลือออกฟันเวลาที่ฟันมีอาการปวดจึงคิดว่าสามารถรักษาฟันได้

“ใช้เกลือแปรงฟันมานานแล้ว เคยชินไม่อยาก

เปลี่ยน ไปใช้ยาสีฟันและแปรงสีฟันแบบลูกหลานสมัยใหม่ ไม่นัด เขาซื้อมาให้ใช้ก็ใช้บ้าง แต่ไม่สบายเหมือนเอานิ้วถูเกลือไปมา เอาแปรงมาแปรงก็เจ็บเหงือก ดันเข้าขึ้นมากูไปมาก็เสร็จแล้ว เวลาไปอยู่นาก็ไม่ต้องเอาไปด้วย”

(ความเห็นของผู้สูงอายุ)

สำหรับผู้สูงอายุที่ใช้แปรงสีฟันและยาสีฟันเป็นประจำลูกหลานจะเป็นผู้จัดหาและซื้อให้ แปรงสีฟันที่ใช้เป็นแบบด้ามตรงขนแข็งเพราะเชื่อว่าแปรงสะอาดกว่า โฆษณาไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อกลุ่มนี้ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สนใจ บางคนไม่ได้ดูโทรทัศน์

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์อื่นๆ

สำหรับการทำความสะอาดช่องปาก

น้ำยาบ้วนปาก ยีห่อน้ำยาบ้วนปากที่ประชาชนนิยมมากคือ ยีห่อลิสเตอร์ริน เพราะเก่าแก่และมีขายในร้านค้าหลายแห่ง ผู้ที่ใช้ประจำเพราะรู้สึกที่ใช้แล้วลมปากสดชื่นมั่นใจขึ้นจึงใช้มาตลอด บางคนจะใช้เป็นบางครั้งเนื่องจากเชื่อว่าช่วยดับกลิ่นปากเมื่อต้องพบปะผู้คนและเข้าสังคม ส่วนบางคนจะใช้เมื่อมีแผลในช่องปากหรือร้อนใน โดยบอกว่าช่วยให้แผลหายเร็วขึ้นได้ในผู้ที่นิยมไม่ใช้เพราะคิดว่าไม่จำเป็น ไม่มีปัญหาเรื่องกลิ่นปาก หรือบางคนเคยใช้แล้วอาเจียนจึงเลิกใช้ ส่วนเด็กๆ ที่ใช้พบว่ารสชาติไม่ดีจึงไม่ชอบ โดยทั่วไปแล้วประชาชนเขตเมืองนิยมใช้น้ำยาบ้วนปากมากกว่าประชาชนเขตชนบท หาซื้อได้ง่ายกว่า แต่ชาวชนบทบางคนก็อยากใช้แต่ไม่รู้

สถานที่ซื้อ ร้านค้าในหมู่บ้านไม่มีจำหน่าย บางคนเคยเข้าไปทำงานกรุงเทพและทำงานกลางคืน เช่น พนักงานต้อนรับ เคยใช้โดยให้เหตุผลว่างานต้อนรับแขกต้องระวังเรื่องกลิ่นปาก ช่วยเพิ่มความมั่นใจ แต่เมื่อกลับมาทำงานอยู่บ้านไม่จำเป็นต้องใช้แล้ว

ไหมขัดฟัน ไม่ค่อยนิยมใช้ พบว่าประชาชนจำนวนน้อยซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะและการศึกษาจะรู้จักและใช้ไหมขัดฟันแทนไม้จิ้มฟันเมื่อมีเศษอาหารติด บางคนใช้ตามคำแนะนำของทันตบุคลากรแต่รู้สึกว่าใช้ยากและเสียเวลาจึงเลิกใช้ หรือรู้จักแต่ไม่ใช้เพราะไม่มีปัญหาต้องใช้ส่วนใหญ่แล้วในผู้ที่นิยมใช้จะพบว่าราคาไม่มีผลต่อการซื้อ พบว่าประชาชนเขตชนบทส่วนใหญ่ไม่รู้จักไหมขัดฟัน

ไม้จิ้มฟัน ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและชนบทจะใช้ไม้จิ้มฟันเมื่อมีเศษอาหารติดซอกฟัน ทำให้รู้สึกรำคาญไม่สบาย ชนิดที่ใช้เป็นไม้ไผ่ปลายแหลมเพราะใช้ดีกว่า ผู้ที่ใช้เป็นประจำและคิดเป็นนิสัยแม้ไม่มีเศษอาหารติดฟันก็เอามามอมหรือเคะฟันเล่น ราคาไม้จิ้มฟันไม่ค่อยมีผลต่อการเลือกซื้อเพราะไม่แพงจนเกินไปและหาซื้อได้ง่าย ประชาชนเขตชนบทที่ประหยัดจะเหลาไม้ไผ่เป็นไม้จิ้มฟันใช้เอง ส่วนใหญ่ประชาชนไม่ค่อยเห็นอันตรายของไม้จิ้มฟันที่สามารถทิ่มแทงเหงือกทำให้เกิดแผลและเลือดออกได้ บางคนมีความเชื่อว่า “ไม่ควรให้เด็กใช้เพราะฟันลูกจะห่าง”

สเปรย์ระบับกลิ่นปาก ประชาชนส่วน

ใหญ่ไม่ใช้และไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากหาซื้อยากยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ค่อนข้างใหม่ ไม่แพร่หลายพบการใช้ในผู้สูบบุหรี่เพื่อดับกลิ่นปากเพิ่มความมั่นใจ ประชาชนในเมืองส่วนมากรู้จักจากโฆษณาหรือเห็นผู้อื่นใช้ แต่ไม่ยอมใช้เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น บางคนไม่กล้าใช้เพราะกลัวอันตราย

หมากฝรั่ง ประชาชนมีเหตุผลในการใช้ต่างๆ กัน ในเด็กอายุน้อยและวัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้เพื่อความเพลิดเพลิน หรือช่วยดับกลิ่นปากหลังอาหาร ในผู้ใหญ่ที่อายุมากขึ้นจะเคี้ยวหมากฝรั่งด้วยเพื่อดับกลิ่นปาก เพิ่มความมั่นใจก่อนออกงาน ใช้หลังการสูบบุหรี่ หรือเคี้ยวไม้หิ่วงนอน ผู้สูงอายุทั่วไปไม่เคี้ยวหมากฝรั่งเพราะเห็นว่าอายุมากแล้วไม่เหมาะสม

เกลือ วัตถุประสงค์การใช้คือ อมระบับกลิ่นปาก อมเวลาปวดฟันเพื่อบรรเทาอาการ แก้เหงือกบวมและร้อนในได้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้เกลือแปรงฟันโดยไม่ใช่อุปกรณ์ทำความสะอาดอื่นๆ นอกจากนี้ เนื่องจากเกลือมีราคาถูกหาได้ง่าย ประหยัด และใช้ได้นาน และเชื่อว่าสรรพคุณของเกลือสามารถทำความสะอาดและรักษาโรคในช่องปากได้

อภิปรายผล

การใช้ยาสีฟันของประชาชนให้ความสำคัญกับยี่ห้อมากกว่าคุณภาพและราคา การตัดสินใจเลือกใช้เป็นไปตามความเคยชินมากกว่าพิจารณาเปรียบเทียบคุณภาพของยาสีฟัน โดยเฉพาะ

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

คุณสมบัติยาสีฟันที่ต้องมีฟลูออไรด์เป็นส่วนประกอบสำคัญนั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างน้อย ไม่มีความเข้าใจในประโยชน์ของฟลูออไรด์นัก แม้ว่าจะคุ้นเคยคำนี้จากสื่อโฆษณา เนื่องจากสื่อไม่ได้ให้รายละเอียดของประโยชน์ที่มีต่อสุขภาพฟัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาเชิงปริมาณ⁽³⁾ ที่พบว่าฟลูออไรด์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อยาสีฟันมากที่สุด

สำหรับการใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กนั้น พบว่ามีผู้ปกครองส่วนน้อยที่ให้ความสำคัญว่าเด็กควรใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กโดยตรง เนื่องจากยาสีฟันเด็กมีราคาสูงกว่ายาสีฟันผู้ใหญ่ เมื่อพิจารณาตามฐานะรายได้ของครอบครัว ทำให้เด็กเล็กส่วนหนึ่งต้องใช้ยาสีฟันของผู้ใหญ่เช่นเดียวกับทุกคนในครอบครัว การศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาเชิงปริมาณเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคนในการใช้ยาสีฟันและแปรงสีฟันในเด็ก ซึ่งพบคล้ายกันว่าการใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กนั้นได้ถูกจำกัดจากศักยภาพในการซื้อของผู้ปกครอง โดยการเลือกใช้นั้นมีความสัมพันธ์กับรายได้ การศึกษา อาชีพของผู้ปกครองและอายุของเด็ก⁽⁶⁾ และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรเผยแพร่ความรู้สื่อไปถึงผู้ปกครองในเรื่องความจำเป็นที่ต้องเลือกใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กโดยตรง ให้ผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็กทุกวันเนื่องจากเด็กไม่สามารถแปรงฟันเองได้สะอาดทั้งปาก⁽⁷⁾ หากเด็กต้องใช้ยาสีฟันผู้ใหญ่ก็ให้ลดปริมาณยาสีฟันที่บีบใส่แปรงให้เหลือปริมาณเท่ากับเม็ดถั่วเขียว (0.25 กรัม) เพื่อป้องกัน

ปัญหาฟันตกกระ เนื่องจากเด็กเล็กส่วนใหญ่จะกลืนยาสีฟันเกือบทั้งหมดขณะแปรงฟัน⁽⁸⁾

ในเขตชนบท พบว่าประชาชนส่วนหนึ่งนิยมใช้ยาสีฟันสมุนไพร เนื่องจากราคาไม่แพง ให้เหตุผลว่ามีคุณสมบัติที่ดีในการดับกลิ่นปาก รักษาโรคเหงือก และขัดฟันได้สะอาด ชนิดที่ชอบใช้มีทั้งแบบครีมและผง อย่างไรก็ตามเอมอร์ เบญจวงศ์กุลชัย และคณะ⁽⁹⁾ พบว่ายาสีฟันชนิดผงบางชนิดจะมีผงขัดฟันขนาดใหญ่ทำให้ฟันสึก และยังพบค่าตะกั่วและสารปรอทเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดของสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม จึงควรให้คำแนะนำให้ประชาชนรู้จักเลือกใช้ยาสีฟันชนิดผงด้วยความระมัดระวังมากขึ้น ส่วนรายงานของ อธิพัฒน์ เปรมศิรินิรันดร์ และคณะ⁽¹⁰⁾ เปรียบเทียบระหว่างยาสีฟันสมุนไพรกับยาสีฟันควบคุม ก็ไม่พบประโยชน์ที่เหนือกว่าทางคลินิก ในการควบคุมคราบจุลินทรีย์และการลดเหงือกอักเสบ

การตัดสินใจเลือกใช้แปรงฟันของประชาชนจะพิจารณาเลือกใช้จากขนแปรงและราคาเป็นปัจจัยหลัก กลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่สนใจรับรู้การเผยแพร่โฆษณาและให้ความสำคัญกับรูปแบบ ความทันสมัยมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยประชาชนมีความเข้าใจต่อลักษณะขนแปรงเพียงสองแบบคือ แบบขนนุ่มและขนแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิกุลวิศาลเสสดี และคณะ⁽³⁾ ที่พบว่าปัจจัยหลักของการเลือกซื้อคือความอ่อนแข็งของขนแปรง และราคาไม่เกิน 30 บาท ขณะที่ สุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์ และคณะ⁽¹¹⁾ สํารวจพบว่า

แปรงสีฟันที่จำหน่ายทั่วไปมีชนิดขนนุ่มถึงร้อยละ 86.9 โดยยี่ห้อที่ผลิตแปรงชนิดขนแข็งเริ่มมีแนวโน้มจำนวนลดลง นอกจากนั้นบริษัทผู้ผลิตแปรงสีฟันได้มีการออกแบบลักษณะขนแปรงให้มีความแปลกใหม่เพื่อให้แตกต่างจากบริษัทคู่แข่ง ทำให้ขนแปรงมีลักษณะสูงต่ำไม่เท่ากันจึงไม่สามารถขนแปรงได้ดี ทำให้เกิดความคมที่มีผลต่อเนื้อเยื่อในช่องปาก⁽¹²⁾ ส่วน ขศวิมล ภูผาสุก และคณะ⁽¹³⁾ พบว่าขนแปรงปลายมนและปลายเรียวสามารถกำจัดคราบจุลินทรีย์และทำให้เกิดแผลที่เหงือกไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแปรงสีฟันขนแปรงปลายมนและปลายตัด พบว่าขนแปรงปลายมนทำให้เกิดแผลน้อยกว่าขนแปรงปลายตัด^(14, 15)

นอกจากยาสีฟันและแปรงสีฟันที่ใช้เป็นหลักสำหรับการทำความสะอาดช่องปากแล้วพบว่าผลิตภัณฑ์อื่นที่ประชาชนนิยมใช้อย่างแพร่หลายคือ ไม้จิ้มฟัน เนื่องจากมีราคาถูกและใช้สะดวก แม้กระทั่งวัยเด็กก็มีการเลียนแบบการใช้ไม้จิ้มฟันจากผู้ใหญ่ ผลที่อาจเกิดตามมาคือการใช้อย่างผิดวิธี ทันตบุคลากรจึงควรให้ความสำคัญในการแนะนำเทคนิคการใช้ไม้จิ้มฟันที่ถูกต้อง โดยการสอดไม้จิ้มฟันเข้าซอกฟัน แล้วถอนเข้าออก 4-6 ครั้ง ใช้ไม้จิ้มฟันครูดเบาๆ ไปตามผิวฟันบริเวณขอบเหงือกที่คอดฟันเพื่อกำจัดคราบจุลินทรีย์ รวมทั้งห้ามการใช้แรงดันไม้จิ้มฟันเข้าไปในซอกฟัน ห้ามปล่อยไม้จิ้มฟันค้างไว้ในซอกฟันนานๆ ห้ามการหมุนไม้จิ้มฟันในซอกฟัน ซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายต่อเหงือกและทำให้เหงือกร่น⁽¹⁶⁾ รวมทั้ง

สนับสนุนให้ความรู้สื่อสารต่อสาธารณะมากขึ้น เช่น การทำโปสเตอร์ให้ความรู้ดีในร้านอาหารต่างๆ การเผยแพร่ต่อประชาชนตามหมู่บ้านเขตชนบท รวมทั้งกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไม้จิ้มฟันเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมปลอดภัยมากขึ้นต่อการดูแลทันตสุขภาพ สำหรับหมากฝรั่งและลูกอมถูกนำมาใช้เคี้ยวและอมสำหรับลดกลิ่นปากในกลุ่มเด็กและวัยรุ่นจำนวนมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ วิกุล วิลาสเสสม์และคณะ⁽³⁾ ที่พบว่ากลุ่มเด็กโตอายุ 10-14 ปี ชอบลูกอมดับกลิ่นปากมากที่สุด และเสนอแนะว่า แม้การเคี้ยวหมากฝรั่งจะกระตุ้นการหลั่งของน้ำลายเป็นผลดีต่อช่องปาก แต่ก็ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีน้ำตาลเป็นส่วนผสมในส่วนของไหมขัดฟันก็ไม่น่าเป็นที่นิยมใช้ของประชาชนทุกกลุ่มอายุเช่นกัน โดยประชาชนมากกว่าร้อยละ 90 ระบุว่าไม่เคยใช้ไหมขัดฟัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการเลือกใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กมีข้อจำกัดจากราคาสูง ทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่ให้เด็กเล็กใช้ยาสีฟันผู้ใหญ่ ผู้ปกครองจึงควรควบคุมการแปรงฟันของเด็กเล็กอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การแปรงฟันให้เด็ก การลดปริมาณยาสีฟันที่บีบใส่แปรง ลดการกลืนยาสีฟัน การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปากในกลุ่มวัยรุ่นจะเน้นรูปแบบและความทันสมัยซึ่งเป็นผลจากสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ จึงควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ทันตสุขภาพอย่างเหมาะสม เช่น คุณภาพของแปรง

พฤติกรรมทางเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

การเลือกหมากฝรั่งที่ไม่มีน้ำตาลเพื่อป้องกันฟันผุ สำหรับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่พบว่าใช้ผลิตภัณฑ์ และความเคยชินมีผลต่อการเลือกมากกว่าการ พิจารณาคุณสมบัติจากฉลาก รวมทั้งประชาชน รู้จักประโยชน์ฟลูออไรด์ค่อนข้างน้อยนั้น จำเป็น ต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านทางฉลากยาสีฟัน และรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักการพิจารณา คุณสมบัติของยาสีฟันที่ผสมฟลูออไรด์และยาสี ฟันสมุนไพร ในกลุ่มผู้สูงอายุจะเลือกใช้ขนแปรง แข็งเพราะเชื่อว่าจะทำความสะอาดดีกว่า อาจทำ ให้คอพอกและเกิดแผลในช่องปากได้ง่าย บุตร หลานจึงควรแนะนำและจัดหาแปรงฟันชนิดขน แปรงอ่อนซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาเหล่านี้ได้ นอกจากนี้ยังควรแนะนำให้ใช้ยาสีฟันร่วมกับ กับการใช้เกลือ เนื่องจากผู้สูงอายุมักใช้เกลือ ทำความสะอาดและเพื่อให้ได้ประโยชน์จาก ฟลูออไรด์ในยาสีฟัน ส่วนไม้จิ้มฟันนั้น ประชา ชนเกือบทุกกลุ่มอายุนิยมใช้ แต่ทันตบุคลากรยังไม่ให้ความสำคัญในการเผยแพร่วิธีการใช้ที่ถูก ต้องแก่ประชาชน ขณะที่ทันตบุคลากรมักจะแนะนำ ให้ประชาชนใช้ไหมขัดฟัน ซึ่งประชาชน ส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้เนื่องจากยุ่งยากและใช้เวลานาน

จากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ในบริบท ประชากรกลุ่มวัยต่างๆ ของอำเภอเดชอุดม จ.อุบลราชธานี ยังมีพฤติกรรมทางเลือกใช้ ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปากที่แตกต่างจากคำแนะนำของทันตบุคลากร เช่น ไม่ได้

ให้เด็กใช้ยาสีฟันสำหรับเด็ก ไม่ยอมใช้ไหมขัด ฟันเพราะยุ่งยาก ยังมีผู้นิยมใช้เกลือแทนยาสีฟัน เหล่านี้เป็นต้น ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากข้อจำกัด ด้านฐานะและรายได้ ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญ ลำดับต่อมาคือความเคยชินและความเชื่อดั้งเดิม จากการใช้ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดช่องปากยี่ห้อ เดียวกันอย่างต่อเนื่อง หากผลิตภัณฑ์ที่เลือกใช้ยู่ มีความไม่เหมาะสม เช่น การใช้ยาสีฟันสมุนไพร ชนิดที่ไม่มีฟลูออไรด์หรือไม่ได้มาตรฐาน การเลือกใช้แปรงขนแข็ง การใช้เกลือหรือถ่าน ทำความสะอาดช่องปาก ก็อาจก่อให้เกิดปัญหา สุขภาพในช่องปากได้ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงความเชื่อยอมทำได้ค่อนข้างยาก ทันต บุคลากรจึงควรมีความเข้าใจต่อบริบทของชาว บ้าน และการให้คำแนะนำเพื่อการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมสำหรับช่องปากเหล่านี้จำเป็นต้อง ศึกษาคุณสมบัติ ข้อดีและข้อด้อยต่างๆ เสียก่อน แล้วจึงนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการให้คำแนะนำ ที่สามารถกระทำได้จริง จึงจะเป็นการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับ ประชาชนทุกกลุ่มวัยโดยเฉพาะเขตพื้นที่ชนบท

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม ทุกท่านที่ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ ขอขอบคุณ คุณอรทัย ศรีทองธรรม ที่ให้คำปรึกษา สนับสนุน และช่วยเหลือในการเตรียมบทความ

เอกสารอ้างอิง

1. สุดาตวง เกร็นพงษ์. มาตรการสร้างเสริมสุขภาพช่องปากของประชาชนที่แตกต่างตามสาเหตุของการเกิดโรค. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2549; 28: 43-54.
2. พิชราลักษณ์ เกื่อนนาคี, สุปรียา อุดยานนท์. การรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากของชาวบ้าน : กรณีศึกษาดำบลป่ามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2542; 2: 28-37.
3. วิกุล วิศาลเสสม์, พวงทอง ผู้กฤตยาคามิ, นนทินี ตั้งเจริญดี. พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปากของคนไทย พ.ศ. 2548. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2550; 12: 30-6.
4. สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2539.
5. งานพัฒนาชุมชนอำเภอเดชอุดม. เอกสารประกอบการประชุมจัดทำข้อมูลตำบลและประชากรอำเภอเดชอุดม; 2549.
6. พรพรรณ สุนทรธรรม, วีรวรรณ แดงแก้ว, วรานุช จิตประไพ, วิกุล วิศาลเสสม์, สุรัตน์ มงคลชัยอรัญญา, พวงทอง ผู้กฤตยาคามิ. การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการใช้ยาสีฟันและการแปรงฟันในเด็ก. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2546; 8: 7-19.
7. นุสพา ไตรโรจน์, ศรีสุดา ลีละศิธร, สุรางค์ เชษฐพจนท์, สุภาวดี พรหมมา. การศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองที่มีผลต่อสภาวะโรคฟันผุในเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2547. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2548; 10: 29-37.
8. วิกุล วิศาลเสสม์, นนทินี ตั้งเจริญดี, สุรางค์ เชษฐพจนท์, สุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์. การกลืนยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ในเด็กก่อนวัยเรียน. วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ 2546; 53: 161-7.
9. เอมอร เบญจวงศ์กุลชัย, สุพจน์ ตามสายลม, มารศรี อุซชิน, สุภาส แก้วกระแสนิษฐ์. คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ยาสีฟันผงในประเทศไทย. วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ 2548; 55: 153-8.
10. ถิรพัฒน์ เปรมศิรินิรันดร์, อารีย์ เจนกิตติวงศ์. ประสิทธิภาพของยาสีฟันสมุนไพรชนิดหนึ่งต่อการควบคุมคราบจุลินทรีย์และเหงือกอักเสบ. วิทยาสารทันตแพทยศาสตร์ 2546; 53: 1-7.
11. สุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์, วิกุล วิศาลเสสม์, มัลลิกา ตันทุลเวศม์, นนทินี ตั้งเจริญดี, จิตรา เสงี่ยมเฉย. คุณลักษณะของแปรงสีฟันที่จำหน่ายในประเทศไทย พ.ศ. 2547. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2548; 10: 40-9.
12. มัลลิกา ตันทุลเวศม์, นนทินี ตั้งเจริญดี, วิกุล วิศาลเสสม์, สุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์.

พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับทำความสะอาดช่องปาก
ของประชาชนอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

- ผลการตรวจคุณภาพแปรงสีฟันที่จำหน่ายใน
ท้องตลาดของประเทศไทย พ.ศ.2543. วิทยา
สารทันตสาธารณสุข 2545; 7: 21-3.
13. ยศวิมล ภูผาสุก, จุฬาลักษณ์ เกษตรสุวรรณ,
สดีโส วิโรจน์ศักดิ์, สุวิมล ยุทธสารประสิทธิ์,
สุภาณี รัศมีมาสเมือง, มัลลิกา ศิริรัตน์. ประ
สิทธิภาพและความปลอดภัยของแปรงสีฟัน
ขนนุ่มปลายเรียว: การศึกษาทางคลินิก. วิทยา
สารทันตแพทยศาสตร์ 2547; 54: 69-76.
14. ผกัรัตน์ นิตสิริ, วิกุล วิศาลเสถ์, สุพร
รณี ศรีวิริยะกุล, สุวิภา อนันต์ชนสวัสดิ์.
ผลการแปรงฟันด้วยแปรงสีฟันขนแปรง
ปลายมนและปลายตัดในการกำจัดคราบ
จุลินทรีย์และการทำอันตรายต่อเหงือก. วิทยา
สารทันตแพทยศาสตร์ 2545; 52: 177-81.
15. Park KK, Mates BA, Christen AG.
Choosing an effective toothbrush: a risk
venture. Clin Prev Dent 1985; 7: 5-10.
16. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวง
สาธารณสุข. คู่มือการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแล
สุขภาพช่องปาก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์; 2547.

Decision-behavior of Using Oral Healthcare Products of the People in Amphur Detudom, Ubonratchathani

*Uraiwan Amornchai**

Abstract

The objective of this research was to study the decision-behavior of using the oral healthcare products among people in order to use data for dental personnels to settle dental health promotion program suitable for field context. The qualitative data collection techniques were used including key-informant interviews, in-depth interviews in 15 pre-school children guardians and 12 elderly people, and focused group discussing in 53 elementary school students, 52 high school students and other 64 people in Tumbon Maungdet and Tumbon Taphosri, Amphur Detudom, Ubonratchathani. The study revealed that most of guardians decided to select children's toothpastes depending on their incomes and their children's oral healthcare. Some families used adults' toothpaste for everyone. Therefore they had to highly supervise the children's brushing activity. The high school students were concerned about their mouth odor therefore they used gum chewing and sweets. Other people's selection of toothpaste depended on brand, price and long lasting- uses rather than the quality. Some people preferred to use herbal-based toothpastes because of good control of odor and healing their gum disease. Most of elderly people used finger -scrub with salt to clean their teeth. They preferred tooth-picks, without being concerned about fluoride, and rarely using the dental floss. This study concluded that the dental health educations should be accommodated for people's selection and method of oral cleaning, which depended on their life-style.

Keywords decision-behavior, oral healthcare product

* Dentist. The Royal Crown Prince Detudom Hospital, Ubon Ratchathani